
DEN DUMME KAPPEN

En analyse av norske mediers dekning av kappen Lionel Messi fikk på seg under VM-seremonien.

NTNU
Bacheloroppgave i Medievitenskap 2023
Veileder: Anna Ulrikke Andersen

Innhold

Sammendrag.....	2
Introduksjon	3
Teori.....	4
<u>Teori: Orientalisme .....</u>	4
Empiri.....	4
Empiri I: Faktisk.no.....	4
Empiri II: Den svakes side.	5
Metode.....	6
Koder og resultat i tall	8
Analyse og diskusjon.....	9
Diskusjon I: De kritiske.....	10
Diskusjon II. Kritiske til kritikken.....	14
Diskusjon III. Definisjoner av bisht, og medierepresentasjon.....	14
Oppsummering og Konklusjon	16
Kilder.....	18

Sammendrag

Denne oppgaven presenterer en studie om norske mediers dekning av kappen Lionel Messi fikk på seg da han tok imot trofeet for Argentina i Qatar VM i 2022. Ved hjelp av Aksel Tjoras SDI metode ser vi på hvordan dekningen var og hvorfor den ble som den ble. Empirien er samlet inn fra Norges største regionale nettaviser, med mål å gå i dybden på hva nettavisene sier om hendelsen, og hvilke grunner de representerte har for å være imot denne gesten. Studiens teoretiske utgangspunkt er Edward Said sin Orientalisme fra 1978. Formålet med undersøkelsen er å avdekke eventuelle orientalistiske forhold i norsk medieindustri.

Introduksjon

I denne oppgaven skal vi ta et dybdykk inn i FIFA og Qatar sitt kontroversielle VM i fotball mot slutten av 2022. Mesterskapet var kontroversielt av flere grunner. Amnesty peker for eksempel på migrantarbeidere og deres dårlige lønn, ulevelige arbeidsforhold med lange dager i høye temperaturer (Amnesty, 2023). Sportsvasking er et annet element som trekkes fram. Sportsvasking kan forstås som når en stat arrangerer eller tar eierskap over et mesterskap, i hensikt om å avlede fra kritikkverdige forhold denne staten er ansvarlig for. Andre eksempler enn Qatar på dette kan være OL i Beijing (2008) eller fotball VM i Russland i 2018 (Sæle, 2022). Eksempler på kritikkverdige forhold i Qatar som norsk presse bet seg merke i, var for eksempel homofile sine rettigheter (Egelandsdal, 2022), samt korrupsjon i tildelingen av mesterskapet (Conn, 2017). I tillegg var det enkelthendelser rundt om kapteinsbind med støtte til homofile kunne brukes, og helt til slutt i mesterskapet, kritikk om *den dumme kappen* Messi fikk av emiren da han endelig løftet VM-pokalen.

Og det er denne siste hendelsen jeg skal diskutere i denne oppgaven. «Den dumme kappen» er et sitat av NRKs fotballkommentator Andreas Stabrun Smith: - «*De klarte å søle til det øyeblikket med den dumme kappen til Messi*» (Sande, 2022). Kappen til Messi er en bisht, en tradisjonell kappe for qatarske menn, ofte brukt ved festbegivenheter (Nordbakk, 2022). Problemstillingen blir som følger: Hvordan ser den norske presses dekning av bisht-hendelsen ut, og hvordan kan den forstås?

For å komme fram til et svar på spørsmålet om hvordan dekningen ser ut, skal jeg bruke den kvalitative metoden, SDI – Selektiv deduktiv induksjon – av Aksel Tjora.

Forskningsmaterialet består av 13 nettartikler, der essensen av materialet ved hjelp av SDI, skal ekstraheres. Det jeg sikter på å finne er begrunnelser for hva personer representert i mediene synes er galt med hendelsen.

Etter denne introduksjonen til temaet skal vi begynne på teori-delen, der vi går igjennom en i utgangspunktet kritisk teorie ved Edward Saids orientalisme. Deretter ser vi på en del empiri med Faktisk.no sin oversiktsforskning over hvordan dekningen av Qatar-VM ble, i tillegg til en forskning gjort av L. Morlandstø (1998) om hvordan journalister dekker komplekse saker. Etter empirien tar vi en gjennomgang av metodebruken og hvordan jeg har gått frem i forskningen før vi ser på resultatene. Deretter tar vi en analyse av resultatene før vi til slutt skal diskutere resultatene opp mot teorien, og forhåpentligvis kan konkludere hvordan dekningen så ut, og ikke minst hvordan dekningen kan forstås.

Teori

Her gis det en kort introduksjon til teorien vi skal se på for å komme til bunns i hvordan vi kan forstå norske mediers dekning av bisht-hendelsen. Flere aspekter ved teorien vil komme fram når problemstillingen diskuteres under diskusjonsdelen av denne oppgaven.

Teori: Orientalisme

Edward Said la til grunn tre aspekter ved orientalisme når han definerte begrepet (Said, 1978, s. 88). 1) Som akademisk gren. 2) Som en tenkemåte der man skiller orienten (østen) fra dets kontrast, oksidenten (vesten). Og 3) Som en institusjonell måte å ta seg av orienten på. Med akademisk gren, menes at orienten har vært tilstand for akademisk nysgjerrighet (Said, 1978, s. 88), i dag ville Said for eksempel – om man stripper ordet for sin nå negative konnotasjon – kalt emnet «Afrika-studier» for orientalistisk. Nummer to, som en tenkemåte, handler om hvordan vår vestlige identitet måles opp mot vår kontrast, «de andre», orienten. Ifølge Said bygger altså oksidenten sitt syn på seg selv ved å måle seg opp mot orienten (Said, 1978, s. 88). Nummer tre, som institusjonell måte å ta av seg orienten på, er en i større grad historisk og materiell forståelse. Orientalisme som en måte å dominere, omstrukturere, og ha autoritet over orienten. Inne i dette kommer også hvordan vesten produserer, ideologisk, politisk, sosialt, kulturelt og imaginert orienten. På grunn av orientalisme, kan vi ifølge Said ikke tenke fritt rundt orienten, da orientalisme er så inkorporert i vårt samfunn, at enhver tanke vi har om dette er sosialt konstruert (Said, 1978, s. 79). Orienten er altså «laget» i Oksidentens øyne, og forholdet mellom aksene er et forhold av makt i et hegemoni (Said, 1978, s. 79). Edward Said legger større vekt på dette ideologiske og politiske maktforholdet enn det han legger vekt på den diskursive og sosialt konstruerte virkeligheten man får gjennom for eksempel kultur (Said, 1978, s. 90). Said oppsummerer orientalismen ved at det er en distribusjon av geopolitisk årvåkenhet gjennom vitenskapelige, sosiale og kulturelle tekster. Dette gjør at fenomenet ikke bare skapes, men også opprettholdes. Det er en diskurs som opprettholder, de geopolitiske maktforholdene – uten at dette nødvendigvis gjøres bevisst (Said, 1978, s. 90).

Empiri

Empiri I: Faktisk.no

Faktisk.no gjorde en kvantitativ undersøkelse på hvordan dekningen av fotball VM ble, gjennom de syv største mediehusene i Norge. Forskningen gikk fram ved å isolere ut bestemte

nøkkelord og søke gjennom rss-filene til mediene (Molnes & Delebekk, 2022). Rss-filer er en ordning der man kan få fortløpende nyheter, artikler, podcasts og andre media fra en nettleser uten å måtte oppsøke det jevnlig, og derav samle inn data (Øverby, 2020). Resultatene lå jevnt mellom 26 % til 36 % av totale kritiske artikler opp mot nøytrale artikler. Om en artikkel skulle havne i kategorien kritisk måtte det inneholde minst en setning som omtalte der det ble gjort kritikk mot enten Qatar eller FIFA, ved forhåndsbestemte kritikkforhold fra før mesterskapet. Slik som korrupsjon, brudd på menneskerettigheter, bestikkelser eller annet (Molnes & Delebekk, 2022). I tillegg til å vise omfanget av kritikken, viser undersøkelsen også at kritikken er dalende utover mesterskapet. Forskningen lå til rette for at artikler som er kritiske mot kritikken ikke blir regnet som kritikk. I tillegg kan kritiske artikler som ikke dekker nøkkelordene, samt enkelthendelser som kom fortløpende under mesterskapet som for eksempel bisht-hendelsen, bli utelatt fra en slik metode (Molnes & Delebekk, 2022). Undersøkelsen er uansett nyttig for min oppgave, da den legger et grunnlag for hvor mye kritikk det generelt var under mesterskapet, samt stikkord til hva kritikken stort sett inneholdt. Det den derimot ikke gjør, er å gå i dybden på hvordan kritikken faktisk fremstår, eller hvordan man kan forstå denne kritikken, da kan en kvalitativ undersøkelse som den jeg skal gjøre være nyttig.

Empiri II: Den svakes side.

I en analyse av hvordan norsk presse dekket HVPU reformen, altså Helsevernet for psykisk utviklingshemmede, analyserte Lisbeth Morlandstø 517 artikler fra 35 forskjellige aviser fra 1990 til 1992. Her fant hun at sakene bygget på et svakt kildegrunnlag, og at det nærmest ikke fantes noe analyse eller kommentar om reformens kompleksitet (Morlandstø, 2003).

Enkeltkilder var det i 60 % av artiklene, altså kom kun den ene siden av saken frem i over halvparten av artiklene. I tillegg var det stort sett den kritiske siden som kom frem i avisartiklene. Konklusjonen ble at det synes å:

«eksistere noen diskursive, estetiske eller dramaturgiske mønster som (...) bestemmer hvilke type saker som kommer på trykk, og hvilken rolle kildene får i komposisjonen av sakene – et mønster som tilfredsstillende bestemte journalistiske krav til en god fortelling» (Morlandstø 1998). (Morlandstø, 2003).

Så lenge storyen gir et inntrykk av å være på den svake sin side, samt noenlunde kritisk, virker det som om det journalistiske kravet er innfridd (Morlandstø, 2003). Det samme finner Eirik Albæk, en dansk professor i statsvitenskap i sin undersøkelse av danske mediers

dekning av HIV-smittede på et sykehus, kalt blødersaken. Av mediene ble daværende helseminister skyld i katastrofen, og flere politikere måtte gå fra sine stillinger som følge av skandalen (Morlandstø, 2003). Det mediene valgte å ikke fokusere på var kompleksiteten rundt forholdene, Bløderne ble smittet på offentlige danske sykehus, men dette var før det fantes generell kunnskap om dagens metoder for rensing av blod i helsevesenet. Albæk trakk følgelig en konklusjon om at mediene synes å være styrt av formative krav, altså av hvordan saker skal iscenesettes, heller enn å fokusere på kompleksiteter og nyanser (Morlandstø, 2003). Albæk konkluderer med at så lenge den svake står opp mot den sterke, så suspenderer journalisten sin kritiske sans, og mediehusene vinkler alle saken i samme retning (Morlandstø, 2003)

Metode

Jeg har gjort en dokumentanalyse ved hjelp av SDI-metoden til Aksel Tjora (Tjora, 2021, s. 217). 13 nettavisartikler ble brukt for å komme til bunns i problemstillingen.

Forskningsenhetene ble funnet ved hjelp av Atekst. Atekst er et verktøy som tillater å søke etter medietekster fra papiraviser, nett, TV, radio, podcaster og sosiale medier (Retriever, 2022). Diskusjonen om kappen til Lionel Messi foregikk fra 18- til 26. desember 2022, det ble ikke gjort noen eksplisitt tidsavgrensning av meg, da denne avgrensning falt helt naturlig fra artiklene. For å finne fram til artiklene søkte jeg først opp i søkefeltet «Fotball VM», «Bisht» og «kappe». Mange artikler kom opp, men fra tidligere prøveforsøk lå jeg merke til at en manglet. Henholdsvis NRK sin artikkel: *Denne gesten vekker sterke reaksjoner – Kan være brudd på FIFAs egne regler*, transkribert som N6 i forskningen. Det som hadde skjedd var at artikkelen ikke nevnte «Fotball VM». Derfor måtte også disse søkeordene vekk. Jeg sto da igjen med «Bisht» og «Kappe». «Kappe» la jeg inn da det ikke var sikkert nyhetsleverandørene hadde funnet tak i kappens ordentlige navn, *bisht*. Jeg avgrenset ytterligere ved å kun fokusere på nettaviser, samt de største av disse, henholdsvis VG, Aftenposten, Dagbladet, NRK, Nettavisen og TV2 (Molnes & Delebekk, 2022). Likhetstrekkene bak disse er at de alle har høye lesertall, men med temaet i bakhodet er det også noen relevante forskjeller. TV2 og NRK var for eksempel leverandørene som viste fotball VM til den norske befolkningen. Før VM hadde de lovet å være kritiske til forholdene i Qatar:

«Vår ambisjon er å fortelle hele historien om mesterskapet. Vi skal sende kampene, men vi skal også bruke den store interessen til å formidle nyhetene og historiene som

Qatar og Fifa ikke ønsker å fortelle, sier NRKs sportsredaktør Espen Olsen Langfeldt i en uttalelse». (Brennevann, 2022).

Altså påla NRK og TV2 seg et samfunnsansvar som kan ha påvirket deres dekning av Bisht-hendelsen. Et spørsmål man kan stille seg da, er om dette ansvaret har ført til at NRK og TV2 har vært mer kritisk til slike hendelser enn de øvrige nettavisene. I tillegg er det noen andre kuriositeter som er verdt å nevne. VG og Aftenposten har en artikkel som er ordrett og billedlig prikk lik hverandre, henholdsvis artiklene N2 og N3. Av disse så er det bare VGs artikkel som er blitt kodet, da denne ble publisert først. I tillegg var en av artiklene jeg kodet opprinnelig fra Aftenposten (N12), men som ukene er gått ser det ut til at den nå er publisert av Bergens Tidende. Om denne er blitt kjøpt opp i etterkant, lånt ut fra Bergens Tidende eller hva som er skjedd her, må jeg innrømme at jeg er usikker på. Ettersom at det er akkurat samme artikkel for begge mediehusene, vil det heller ikke utgjøre noen forskjell for forskningen om det er Bergens Tidende eller Aftenposten som er opprinnelig avsender av nettartikkelen.

Da enhetene var klare var det å begynne med transkriberingen og deretter kodingen. Ifølge Tjora er målet med kodingen tredelt. Å få ut essensen av det empiriske innholdet, å minske materialets volum, og til slutt å legge til rette for ideer, på basis av detaljnivået man får fra de mange kodene man får fra en slik tilnærming (Tjora, 2021, s. 2018). Altså skal man i utgangspunktet ikke ha forhåndsvariabler. Mitt arbeid ble å kode alt som ble sagt om bisht-hendelsen, alt irrelevant, slik som for eksempel kamppreferater har følgelig ikke fått noen kode. Det som derimot fikk tildelt den første koden, var snakk *om* bisht hendelsen, både i negativ og positiv omtale, samt om artiklene nevnte *hva* plagget faktisk er. Typiske ting som ble en kode: «*Qatar ønsker at dette skal være deres øyeblikk, så mye som Messis og Argentinas, skriver Panja*» (Hansen, 2022) Der koden ble «deres øyeblikk». Med en slik kode er det enkelt å huske hva New York Times sportsjournalist Tariq Panja tenkte rundt situasjonen. I tillegg oppgir koden en direkte sammenheng til hvordan kritikken i dette tilfellet ser ut, som hjelper på problemstillingen. Til slutt sto jeg igjen med 83 antall koder.

Og da kan man begynne å dele disse inn videre. Et tydelig skille er om journalisten(e) er negative til bishten, eller negative til kritikken av bishten. Derfor er to hovedvariabler: (1) negativ og (2) negativ til kritikken. Negativ til kritikken, dekker også de som tar avstand fra at Qatar hadde noen andre planer enn å ære, gi en gave eller hedre Messi. Altså var ikke disse

nødvendigvis kritiske til medias dekning, men hadde heller et annet synspunkt om kappen enn de andre representerte i norsk media.

Så hvordan ser kritikken mot bishten ut? Her ble det delt inn i flere underkategorier, som i sin tur har fått et visst antall koder innad.

Koder og resultat i tall

For å få en oversikt har jeg satt litt tall på forskningen. Til sammen ble det 83 koder, 55 av disse var kritiske og 28 kritiske til kritikken. 15 av de kritiske kommentarene omhandlet kode 1: *Qatar ønsker at dette skal være deres øyeblikk*. Koden inneholder de kommentarene som mener Qatar ga Messi kappen med mål om at dette ikke skulle være Argentinas øyeblikk, men Qatar sitt. Inne i denne koden er også de som mener at det som en konsekvens av handlingen blir Qatars øyeblikk, men uten å nevne at dette er gjort med forbehold om vertslandet. Videre var det 10 som anga at kappen *dekker til Argentina-drakten*, altså at dette var problemet med kappen (Kode 2). Det var 10 som oppga at *kappen ødelegger øyeblikket* (Kode 3). Felles for denne kodegruppen er at de ikke legger til grunn hvorfor det ødelegger øyeblikket, de bare mener det ødelegger øyeblikket uten å oppgi en grunn til hvorfor det gjør det. Kode 4 mener dette er et *tydeliggrep fra Qatar*. Her refereres det direkte til sportsvasking, 6 kommentarer omhandlet dette. Utover disse fire kategoriene som har et betydelig antall enheter – 41 av i alt 55 – er det flere restkategorier. 3 nevnte at dette brøt eller kunne *bryte med FIFAs draktretningslinjer*. 2 mener bishthendelsen gjør at *Qatar vil for alltid være tett knyttet til Messi*, og viktigheten av dette begrunnes med at dette, et av tidenes største sportsøyeblikk, for alltid vil ha et Qatar-preg. 3 stilte seg utenforstående, de syntes det var *merkelig*, uten å si at dette ødelegger øyeblikket, eller oppgi noen annen forklaring på hva som er merkelig med det. De resterende i alt 6, er i kategorien *annet*. Kommentarer som ikke kunne kategoriseres i noen gruppe da det bare var en kommentar om dette.

Men det var også noen kritiske kommentarer om kritikken, og andre mer positive forklaringer på denne gesten, som sagt 28. Den første og der flest kommentarer kommer innom, *å ære eller gi en gave til Messi*, fikk i alt 7 kommentarer. Her snakkes det om intensjonen bak kappen. 2 mente at kritikken mot kappen var *smålig*. 3 nevner at det var *Qatars nasjonaldag* denne dagen. 4 mener at kritikken mot kappen er helt *feil fokus*, og at et slikt fokus tar oppmerksomheten bort fra det som virkelig er kritikkverdig forhold i Qatar. 3 mener at kappen kun er problem fordi det er Qatar som gjør det. Dette eksemplifiseres ved at det ikke ville vært et problem om Norge hadde gitt Messi en bunad eller en vikinghjelm. Videre er det

5 kommentarer om at kritikken mot bishten kun er et resultat av *fordommer mot Qatar*. 2 kommentarer omhandler også at kritikk slik som dette *har skapt en motreaksjon* i Midtøsten, at kritikken har ført til at flere arabere slutter seg opp om staten sin.

I tillegg til disse kodene er det flere observasjoner gjort i disse nyhetsartiklene. For eksempel lurte jeg på hvor mange artikler som definerte hva kappen var. 7 av 12 gjorde nettopp det. Definisjonene legger også vekt på forskjellige ting. VG sin første artikkel om temaet: «*Det er en såkalt «bisht» han fikk på seg, et tradisjonelt og religiøst plagg for de qatarske herrer.*» (Friberghans, 2022). Eller i Aftenpostens artikkel der kritikken av dekningen av VM kommer frem: «*kalles en «bisht». I den arabiske kulturen er den et symbol på respekt og anerkjennelse.*» (Al-Kfaf, 2022). Og til slutt fra TV2, «*Det er et tradisjonelt arabisk herreplag (...), plagget er også knyttet til kongelige, rikdom og seremonielle øyeblikk*» (Hammer & Loe, 2022)

Noe annet jeg bet meg merke i var hvem som var representert. Uten at jeg legger noe tall på dette, så ser det ut til at profilerte utenlandske sportsjournalister blir sitert ofte. James Pearce (The Athletic) og Tariq Panja (New York Times) sine synspunkter – nærmere bestemt sitater – kommer frem svært ofte. Det er bare den siden som er kritisk til kritikken som blir representert med en fagperson, henholdsvis sosialantropolog Mari Nordbakk, i en NRK-artikkel om temaet. I tillegg til henne, er det to andre artikler som kan regnes som mere kritiske til kritikken enn kritiske til kappen, begge disse artiklene er skrevet av representanter med tilknytning av Midtøsten. For TV2 fikk styrelederen i Islamsk Råd Norge, Abdirahman Diriye fortelle sitt syn, for Aftenposten sendte inn Ammar Al-kfaf med arabisk bakgrunn sitt syn på saken. I de artiklene som er kritiske til bishten, er det journalistene som styrer artikkelen, ofte med et høyt innhold av Twitter-sitater fra som sagt sportsjournalister, og i tillegg pensjonerte fotballspillere. Dette skal vi også diskutere videre i neste del av oppgaven.

Analyse og diskusjon

I dette kapittelet skal vi diskutere funnene vi har gjort i resultatdelen opp mot orientalisme, for å se hvordan vi kan forklare hvorfor dekningen var som den var. Vi starter med de kritiske kommentarene om kappen, hvordan denne siden av dekningen var, og ikke minst hvorfor den ble som den ble. Det er i dette delkapittelet vi i størst grad setter forskningen opp mot teorien. Nedover i diskusjon skal vi se også se på de som var kritiske til kritikken, samt hvem som var representert og definisjonene av bishten. Dette for å finne ut av hvordan dekningen var.

Diskusjon I: De kritiske

Av de kritiske kodegruppene er det noen som er mer relevant enn andre. La oss gå raskt igjennom en av de ikke fullt så relevante kodegruppene: *Dekker til drakten til Messi*. Denne gruppen av kommentarer er for de kommentarene som i utgangspunktet ikke har noe politisk imot bishten, kun det at den dekker over den hvite og blå drakten til Argentina, og at dette er synd. Og det må man jo selvfølgelig få lov til å mene, men innad varierer språkbruken litt. Den pensjonerte engelske landslagsspilleren, Gary Lineker sier ganske rolig: «*Trist at de skal dekke over den fine drakten til Messi*» (Tveito, 2022). På den andre siden skriver James Pearce det sånn her:

«*Den lengste ventetiden på et troféloft og de gjør sitt beste for å ødelegge det. Hvorfor dekke til Messis trøye med det der? Det er latterlig. Jeg er glad for at han har tatt den av nå*». (Tveito, 2022)

I utgangspunktet samme årsak til kritikk, men to forskjellige måter å formidle den på. «*Å dekke tll Messis trøye med det dær?*» Pearce stiller seg for det første helt utenforstående til hva det faktisk er. I tillegg kan man se på det som et eksempel på hvordan oksidenten produserer og opprettholder et hegemoni over orienten. Ved at vi stiller oss helt utenforstående til hva kappen er og hva den betyr, og i Pearce sitt eksempel heller ikke gir tegn til å ville finne det ut, virker det som om vesten har bestemt at noe slikt skal vi ikke ha i fotball VM. Altså et eksempel på hvordan vi har en autoritet over orienten.

Når vi nå er inne på autoritet begrepet så er på tide å nevne at det er en del geopolitiske endringer som har skjedd siden 1978. Da Edwart Said skrev om orientalisme, ville det være utenkelig at et lite land som Qatar skulle få holde et verdensmesterskap i fotball. I de 45 årene det har gått siden da, har Qatar bygget seg opp en betydelig formue med oljepenger. Dette gjelder for mange andre land i midtøsten også (Claes, 2023). I 1978 trengte ikke vesten å forholde seg til Qatar i like stor grad, nå derimot, er de sammen med de andre OPEC-landene en betydelig geopolitisk aktør (Lysa, 2023). Fra å ha vært små stater med liten økonomisk relevans, er de nå samlet sett økonomiske stormakter. Når man plusser på at stater fra Midtøsten har kjøpt opp klubber slik som Manchester City, Paris Saint Germain, i budrunde for en av historiens største klubber, Manchester United, og på toppen av det hele anskaffet seg noe så hellig som et fotball-VM, ja da er bildet helt annerledes enn i 1978.

Den autoriteten Said hevdet Oksidenten hadde over orienten i 1978, er i dag annerledes på mange politiske og sosiale scener. De aller fleste fotball VM har vært i Europeiske eller Sør-

og Nordamerikanske land. De siste tjue årene har det derimot blitt holdt i Japan/Sør-Korea (2002), Sør-Afrika (2010) og Qatar (2022) (Holm, 2023). Det å spre fotball utover til andre deler av verden er jo åpenbart en fin ide, men kanskje føler vesten at vi mister det hegemoniet vi en gang hadde over sporten. Er den autoriteten vi i dag kan ense over orienten, egentlig i større grad basert på frykt for at de tar over noe som Europa og Amerika historisk har hatt kontroll og vært best i? Med «best i» mener jeg at de eneste landene som har vunnet fotball-VM er fra Europa eller Sør-Amerika (Holm, 2023).

Hvis man tenker i denne retningen, er det enklere å forstå Pearce sin tilnærming til kappen. Et nytt land har kommet inn i fotballen og bidrar med sin kultur (bishten), et nytt fenomen for en VM-seremoni, og representanter fra det opprinnelige vestlige hegemoniet liker ikke endringene denne nye fotball-makten tilfører.

Videre kan vi ta for oss en annen kodekategori, de som kommenterte at *det ødelegger øyeblikket*. Representert ved for eksempel «*Tamim og Infantino ødelegger det største øyeblikket. Drittsekker*», fra den tyske sportsjournalisten Jens Weinreich (Friberghans, 2022). Som sagt så defineres denne kategorien ved at det ikke legges til grunn hvorfor kappen ødelegger øyeblikket. Man kan likevel tenke at grunnen for at det ødelegger øyeblikket er noenlunde åpenbar. En påstand fra en Aftenposten-artikkel oppsummerer det greit. «*Fotball-VM sluttet som det startet. Med en påminnelse om hva dette er*» (Johansen, 2022). Man må ha i mente at kommentarene fra kappen langt i fra oppstod i et vakuum. Som forskningen fra Faktisk.no viste, så var ca. en tredjedel av artiklene om Fotball-VM kritiske til Qatar og FIFAs ubestridte sjef Gianni Infantino. Disse artiklene inneholdt flere aspekter, slik som sportsvasking, migrantarbeidere og homofile sine rettigheter, og i hovedsak er det jo absolutt på sin plass å være kritisk til disse forholdene. Kappen fungerer som en påminnelse på dette, for sett med vestlige øyne – og satt på spissen - *var* Qatar-VM, sportsvasking, migrantarbeidere og homofile sine rettigheter, blandet inn med fine scoringer. Den 18. Desember fikk de fotballinteresserte 120 minutter, og en straffesparkkonkurranse, pause, fra migrantarbeidere og sportsvasking, ved en etter alle kriterier glitrende fotball-kamp. Men da Messi, som bare manglet det mest prestisjetunge trofeet, for å i mange sine øyne kunne bli kalt fotballhistoriens beste spiller, skulle løfte dette ikoniske trofeet, ble vi, med bishten, påminnet *om hva dette er*. Med et ble fotballen politisk igjen. Det var kappens politiske og kulturelle konnotasjon som ødela øyeblikket for mange av de representerte i artiklene.

Men om en kulturell gjenstand fra et område automatisk blir gjenstand for en uheldig konnotasjon til et politisk tankesett, må vi lete lenger enn bare denne enkelte bisht-hendelsen for hvordan vi kan forstå dette fullt ut. Man kan starte med VMs dekning, i de to månedene det foregikk, men det vil ikke gi noe svar på hvorfor dekningen ble som den ble, kanskje ble medierepresentanter og mange andre påvirket av et stort sett ensformig kritisk blikk på Qatar. Et bedre startpunkt vil være da Qatar fikk tildelt mesterskapet. Omstendighetene bak denne tildelingen var med en sterk mistanke om korrupsjon, og mediene slengte seg på. Etter hvert kom Amnesty på banen og tok med menneskerettigheter i diskusjonen. I prosjektets startfase når stadionene ble bygget ble det også satt lys på migrantarbeidere. Det er dette vesten satte lys på, og med god grunn. Korrupsjon vil ikke vesten ha noe av, vi vil at alle land følger den vestlige oppfinnelsen, menneskerettigheter (Knutsen, 2016, s. 300), og vi vil ha trygge forhold for arbeidere. Vi blir sure når «de andre» trosser vår oppfatning, noe som i sin tur skaper og opprettholder vårt vestlige selvbilde. Så når Stabrun Smith sier at *øyeblikket ble ødelagt på grunn av den dumme kappen til Messi*, mener han ikke at kappen i seg selv er dum, det han synes er dumt er hva denne kappen, med vestlige øyne, symboliserer.

Qatar ønsker at dette skal være deres øyeblikk er en annen kodekategori. Representert ved sitater som dette: «*Qatar ønsker at dette skal bli deres øyeblikk, like mye som Messis og Argentinas*», skrev New York Times-journalist Tariq Panja på sin Twitter bruker. (Friberghans, 2022). Eller: «*Qatar ønsket åpenbart å være til stede på bildene av VM-trofeet, og satte derfor en svart «bisht» på Messi*», fra Athletic-journalist Laurie Whitwell (Murtne, 2022). De lærde strides om hva formålet med bishten var. Om vi ser i den kategorien av kommentarer som var mer eller mindre kritiske til kritikken, så hevder den siden at intensjonen først og fremst var å ære, hedre, eller å gi en gave til Messi. Hva den nøyaktige meningen bak handlingen var, det vet vi ikke.

Om vi slår sammen kategorien *Qatar ønsker at dette skal være deres øyeblikk*, sammen med, *tydelig grep* fra Qatar. Er det en åpenbar hevdelse om at Qatar har en noe utspekulert plan til bakgrunn for å gi denne gaven. Planen, hevdes det, er først og fremst å være tilstede slik at øyeblikket ikke bare er Messi sitt, men at han deler det med Qatar. TV2s sportsreporter sier det slik:

«Her får man et av de mest ikoniske øyeblikkene i fotballhistorien. Lionel Messi vinner det etterlengtede trofeet han mangler i samlingen. Han vinner i Qatar som PSG-spiller

(Paris Saint Germain). De bildene av Messi som feirer det trof et har enorm verdi, og er noe veldig mange kommer til å huske». (Fjellstad, 2022).

Det er vel liten tvil om at det i sportssammenheng er sv ert viktige bilder, og hver gang man ser disse bildene vil Messi være tett knyttet til Qatar. Om ikke motivasjonen til Qatar har vært utspekulert, så er utfallet av disse bildene i hvert fall i deres favør. Men å hevde at bishten er en del av en sportsvaskingsstrategi kan diskuteres ytterligere. Vi nevnte at et aspekt av orientalisme er som en institusjonell måte å håndtere orienten på. Videre skriver Said at vesten håndterer orienten ved å komme med uttalelser, autorisere synspunkter, beskriver det og til slutt å avgjøre det (Said, 1978, s. 88). I disse eksemplene, ser vi at enkelte i media bruker kappen som enda et bevis på sportsvasking, og på Qatar sin «utspekulerte plan». Mediene autoriserer et synspunkt som vinkler Qatar til å ha en manipulerende plan bak kappen, og mange av disse påstandene f r i flere artikler bestå helt uten innvendinger, noe som i og for seg minner om Morlandst s forskning på HVPU reformen, om hvordan enkeltsaker ble definert utfra de svakes synspunkt, og mangel på forklaring på sakens eventuelle kompleksitet (Morlandstø, 2003). Det at mediene vinkler kappen på denne måten kan stemme innenfor rammene Said setter for hva orientalisme er. Norske medier autoriserer synspunkter om kappen som korrelerer med det norske medier dekket i de foregående to månedene av VM, som er at jo denne kappen, det er sportsvasking. Er den egentlig det?

Som nevnt i innledningen så er sportsvasking at en stat arrangerer et mesterskap, i hensikt om å avlede fra kritikkverdige forhold denne staten er ansvarlig for. Med andre ord så er Sportsvasking at man bruker idretten for å renske seg selv og sitt omdømme (S le, 2023). Først og fremst er det vel liten tvil om at denne merkelappen s nn på generelt vis stemmer for Qatar. Men om denne kappen er sportsvasking, eller som journalist fra Independent Miguel Delaney skriver: «*Dette passer kanskje vertene, men det er sv ert uvanlig for en VM-finale og kan beskrives som et siste stykke sportsvasking*» (Friberghans, 2022). Uten egentlig å forklare hvordan eller hvorfor dette er sportsvasking. Om vi tolker definisjonen av sportsvasking ordrett så har jeg vanskelig for å se hvordan denne kappen kan beskrives som et siste stykke sportsvasking. Da må man i så fall utvide definisjonen betraktelig. Et hvert hjørne av Qatarsk kultur og tradisjoner er sportsvasking om bishten er det. I norske mediers dekning av bisht-hendelsen blir begrepet sportsvasking kastet rundt uten mål og mening. Bishten er først og fremst en del av Qatarsk tradisjon, og den skal i utgangspunktet ikke være politisk. Den ble politisk fordi vestlige medier, som allerede diskutert, tolker bishten som et symbol på

sportsvasking, migrantarbeidere og mangler på rettigheter hos homofile. Med Said i tankegangen er dette eksempler på hvordan vesten definerer og produserer orienten.

Diskusjon II. Kritiske til kritikken

Men det var ikke bare en side av saken som kom frem. 28 av 83 kommentarer var som sagt enten kritiske til kritikken, eller hadde et annet bilde av hvorfor bishten ble gitt. Deres forklaring er at bishten ble gitt for å ære og hedre Messi, eller at det bare var en gave, samt Qatar sin nasjonaldag. Det er også denne siden som kommer tyngst ut av diskusjonen. Der de kritiske artiklene ofte bestod av enkle fraser fra journalister og pensjonerte fotballspillere, uten noe form for analyse over hva som egentlig var galt med kappen, får den andre siden mulighet til å i større grad utdype sin mening om saken. I tillegg til intensjonen bak kappen, utdypes det også videre hva de synes er galt med kritikken. Til sammen peker 8 av kommentarene mot at det er *fordommer mot Qatar*, eller *et problem fordi det er Qatar som gjør det*. Sosialantropolog Mari Nordbakk i en artikkel fra Aftenposten peker blant annet på orientalistiske holdninger:

«Deler av kritikken mot Qatar fra vestlige medier var preget av enkle og orientalistiske fremstillinger som gjorde at deler av den legitime kritikken – som gikk på menneskerettighetsbrudd, arbeidsforhold og så videre – kunne avfeies av qatarske myndigheter som rasistisk.» (Shaheen, 2022)

Altså gjenkjenner andre også det orientalistiske perspektivet fra norsk media i denne saken. Videre til at det er *et problem fordi det er Qatar som gjør det*, så sammenlignes det gjerne med at om et vestlig land hadde satt på Messi et plagg ville det ikke blitt noe oppstyr rundt dette. Dette kan man jo så tvil om, en del av kritikken mot bishten handlet om at dette var uvanlig for en finale, en hendelse som det ikke var noen tradisjon for i et VM. På en annen side er jo også mye av kritikken direkte mot at det ødelegger bildene for alltid, og at kappen er et stykke sportsvasking. Om Mexico hadde holdt VM – her må det en generalisering til - og kronet Messi med en Sombrero hatt, joda, kunne jo blitt kommentarer på det og. Men om det ville blitt et ramaskrik om at dette ødelegger øyeblikket, det vet jeg ikke. Og nå har nok heller ikke Sombreroen like mye å si for den Mexicanske befolkningen som bishten betyr for den Qatarske.

Diskusjon III. Definisjoner av bisht, og medierepresentasjon.

De fleste av definisjonene la i utgangspunktet vekt på det samme, at en bisht er en tradisjonell kappe for arabiske herrer. Men noen artikler la også opp til noen tilleggsopplysninger, som

man kan analysere. Det er en ganske stor forskjell på å si at bishten er «*knyttet til kongelige, rikdom og seremonielle øyeblikk*» (Hammer & Loe, 2022) enn for eksempel å si at *den er et symbol på respekt og anerkjennelse.*» (Al-Kfaf, 2022). Førstnevnte legger vekt på sider av kappen oss vestlige allerede forbinder med Qatar, kongelige og rikdom. Et overklasse-plagg forbeholdt bare noen få heldige. Sistnevnte bygger på den finere siden, respekt og anerkjennelse. En gave gitt av Qatar for å hedre Messi.

Like spennende er det å se at norsk media i denne saken ikke siterer verken Emiren av Qatar, eller lederen for turneringens organisasjonskomité. Emiren selv sier at kappen var en mulighet til å vise verdens befolkning rikheten av deres kultur og originaliteten av deres verdier (Gaines, 2022) Mens lederens for organisasjonskomiteen sa det var et plagg for offisielle begivenheter, og brukt i feiringer og at hensikten var å hedre Messi. Han legger også til at mesterskapet ga muligheten til å vise frem arabisk og muslimsk kultur (Gaines, 2022). Hvorfor norske medier ikke valgte å nevne Qatars egne representanters holdning til hvorfor de ga Messi kappen er noe merkelig. Det kan godt tenkes at svaret er så enkelt som at pensjonerte fotballspillere gir flere lesere. Videre fra dette kan man vel bare spekulere.

Representanter med direkte tilknytning til VM i Qatar ble ikke representert i det norske mediebildet rundt denne hendelsen, så hvem ble det? Og spiller det noen rolle? Jeg skrev i stedet at pensjonerte fotballspillere kanskje gir flere lesere som grunn til at de var så sterkt representert i saken. Men først og fremst kan grunnen være at de enkelt og greit er til stede i sportsstudioet der de aktivt diskuterer kampene i pausen og ved kampslutt. Om det er bra at de får så mye plass i saker slik som dette, er en annen sak. Er ex-fotballspillere de beste til å kommentere kulturelle fenomen som bishten? Sannsynligvis ikke. Og det kan se ut som norsk media til en viss grad evaluerer det på samme måte. Fotballspillerne blir uten unntak sitert med en setning om hva de synes om kappen. Utbroderende svar om temaet er det ikke en overflod av, men når hendelsen først skal analyseres, gis journalister det overordnede ansvaret. I tillegg til ex fotballspillere er det også mange profilerte utenlandske sportsjournalister som får komme til ordet, disse også utelukkende med enkle sitater, eller en påstand. Ellers er det verdt å merke hvordan dekningen først startet kritisk. De fem første artiklene har ikke et eneste motstridende syn på saken, alt er kritisk. Deretter er NRK først ut med en artikkel som inneholder to sider av saken, og de resterende artikler etter NRK sin har også et relativt delt syn på saken, dog med flere kommentarer som er negative til kappen enn positive/nøytrale. Til slutt er det de som er kritiske til kritikken som får komme til ordet. I Aftenpostens artikler (N11) og (N12) er det omtrent bare kritikken mot kritikken som kommer

fram. nyhetsbildet svinger altså ganske billedlig, fra bare kritikk mot kappen til å ha nesten bare kritikk av kritikken.

Oppsummering og Konklusjon

Vi har vært gjennom mye nå og vi starter oppsummeringen med slutten. Dekningen bar preg av å i starten være kritisk til kappen, til å imot slutten snu til å være kritisk mot kritikken. Pensjonerte Fotballspillere og utenlandske sportsjournalister fikk mest plass i mediebildet, representert med sitater og påstander. Definisjonen av kappen varierte fra å vinkle inn konger og rikdom, til å fokusere på respekt og annerkjennelse. Slik var overflate synet på hvordan dekingen så ut. Dypere inn ved hjelp av Aksel Tjoras SDI delte vi inn i kategorier, der 28 kommentarer ble vurdert som kritiske mot kritikken og 55 som kritiske til kappen. Kritikken av kritikken besto av en annen måte å forstå hva hensikten bak kappen var. Her pektes det på at det var for å ære Messi, det var Qatars nasjonaldag, og at dekingen av Qatar-VM var basert på fordommer mot Qatar. I den gruppen som var kritiske til kappen var det 4 hovedgrunner. *Qatar ønsket at det skulle være deres øyeblikk, Kappen dekker for Argentina drakten, ødela øyeblikket og sportsvasking.* Slik ser altså den norske dekingen av bisht-hendelsen ut.

Vi så dekingen i lys av Edward Saids Orientalisme. Her så vi at vesten ikke lenger har en like suverene plass på toppen av fotballhierarkiet. Et nytt land har kommet inn i fotballen og bidrar med å endre finaleseremonien, og representanter fra det opprinnelige vestlige hegemoniet liker ikke endringene denne nye økonomiske fotball-makten tilfører. Videre diskuterte vi at det virket som om kritikken var feilrettet, kappen ble kritisert for hva den symboliserer. Kappen fungerte som en påminnelse til vestlige seere om hva det for vesten var. For vesten – i hvert fall Norden – var dette et mesterskap av sportsvasking og menneskerettighetsbrudd, med fotballkamper som avbrekk. Mediene vinkler også overrekkelsen kappen til å være en slags utpekulert plan fra Emiren av Qatar. Norske medier autoriserer og produserer Qatar som en stat der alt som gjøres har en kalkulert hensikt om å oppnå et eller annet usynlig mål. Flere mente at kappen var sportsvasking, men med definisjonen av begrepet friskt i minne stemmer ikke dette.

På det verste defineres og produseres Qatar og bisht-hendelsen av norske medier som et kalkulert forsøk fra Emiren på sportsvasking, i tillegg så feiles det på å skille mellom hva som er Qatarsk kultur og hva som er politikk. Men denne trenden snudde halvveis i

dekningsforløpet, og ble erstattet med kritikk mot kritikken, og vi fikk i motsetning til Morlandstøs forskning (2003), motstridende syn og et visst bilde av kompleksiteten på saken.

Kilder

Al-Kfay, A (21.12.2022) *Hvorfor svartmaler mediene en fin gest?* Aftenposten.

<https://www.aftenposten.no/meninger/debatt/i/Kn6BJy/hvorfor-svartmaler-mediene-en-fin-gest>

Amnesty International (2023) *Qatar world cup shame.*

<https://www.amnesty.org/en/latest/campaigns/2016/03/qatar-world-cup-of-shame/>

Brennevann, B, H. (24.10.2022) *NRK og TV 2 satser hardt på Qatar-VM: – Må være lov å bli begeistret over en bra scoring.* Aftenposten. <https://www.aftenposten.no/sport/i/4oo4X6/nrk-og-tv-2-satser-hardt-paa-qatar-vm-maa-vaere-lov-aa-bli-begeistret-over-en-bra-scoring>

Claes, D, H. (24.01.2023) OPEC. Store Norske leksikon. <https://snl.no/OPEC>

Conn, D. (27.06.17). *Michael Garcia's Fifa report eases Russia and Qatar World Cup fears.* The Guardian. <https://www.theguardian.com/football/2017/jun/27/fifa-secret-report-world-cup-2022-leaked>

Egelandsdal, P. (24.10.22) *rystende rapport, homofile trakkasert.* Dagbladet.

<https://www.dagbladet.no/sport/rystende-rapport-homofile-trakassert/77546851>

Fjellstad, F. (19.12.2022) *Reagerer på kappe-kritikken: - Det er smålig.* TV2.

<https://www.tv2.no/sport/reagerer-pa-kappe-kritikken-det-er-smalig/15368867/>

Friberghans, J. Fredriksen C, B. & Schjesvold, F (18.12.2022) *STERKE REAKSJONER PÅ QATARS MESSI-GREP: – ØDELEGGER DET STØRSTE ØYEBLIKKET.* VG.

<https://www.vg.no/sport/i/kEMIBk/sterke-reaksjoner-paa-qatars-messi-grep-latterlig>

Gaines, C. (19.12.2022) *Why Lionel Messi wore a black robe during World Cup trophy presentation and why some fans were upset*. Independent. <https://www.insider.com/why-lionel-messi-black-robe-world-cup-trophy-win-2022-12>

Hammer, I, K. & Loe, I, L, P. (18.12.2022) *Vekker reaksjoner: - De bildene er enormt mye verdt*. TV2. <https://www.tv2.no/sport/fotball/fotball-vm/vekker-reaksjoner-de-bildene-er-enormt-mye-verdt/15368052/>

Holm, J. (27.03.2023) *VM fotball (Menn)*. Store norske leksikon. https://snl.no/VM_i_fotball_-_menn

Johansen, D, R. (18.12.2022) *Kløften er i ferd med å bli en avgrunn*. Aftenposten. *Kløften er i ferd med å bli en avgrunn*. <https://www.aftenposten.no/sport/meninger/i/4oEQqa/kloeften-er-i-ferd-med-aa-bli-en-avgrunn>

Knutsen, T, L. (2016) *A History of international relations*. Manchester University Press.

Lysa, C. (13.03.2023) *Qatar*. Store Norske Leksikon. <https://snl.no/Qatar>

Molnes, G & Delebekk, N, F. (02.01.2023) *Slik ble VM-dekningen*. Faktisk.no. <https://www.faktisk.no/artikler/j71ol/slik-ble-vm-dekningen>

Morlandstø, L. (01.05.2003) *I konflikt med oppdraget?* Norsk Medietidskrift. S.33-53. <https://www.idunn.no/doi/10.18261/ISSN0805-9535-2003-01-03#sec-4>

Said, E. (1978) *Orientalism*. Chapt 12. s. 87-91. New York: Random House.

Sande, E. Murtnes, S. Nessler, S. Z. Grieg, C. S, Nordbakk, M & Sørhus, M. (19.12.2022) *Denne gesten vekker sterke reaksjoner – kan være brudd på Fifas egne regler*. NRK. https://www.nrk.no/sport/denne-gesten-vekker-sterke-reaksjoner_-_de-klarte-a-sole-det-til-1.16225668

Shaheen, O. (21.12.2022) *Angriper kritikken av Qatar: - Blir som å si at fattige barn må leke, ikke jobbe*. Bergens Tidende. <https://www.bt.no/sport/i/8JP8AA/angriper-kritikken-av-qatar-blir-som-aa-si-at-fattige-barn-maa-leke-ikke-jobbe>

Sæle, O, O. (29.11.22) *Sportsvasking*. Store Norske Leksikon. <https://snl.no/sportsvasking>

Tjora, A (2021) *Kvalitative forskningsmetoder*. (4.utg). Gyldendal.

Tveito, S. (18.12.2022) *Reagerer på Messi-bildene: – Latterlig*. Nettavisen. <https://www.nettavisen.no/sport/reagerer-pa-messi-bildene-latterlig/s/5-95-813379>

Retriever (2022) *Retriever research*. <https://www.retrievergroup.com/product-research>

Øverby, H. (09.12.20) *RSS*. Store norske leksikon. <https://snl.no/RSS>